

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

Pro Q. Ligario

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

maximum, nisi belli civilis incendium salute patriæ restin-
xeris: ut illud fati fuisse videatur, hoc consilii. Servi igitur
iis etiam iudicibus, qui multis post seculis de te iudica-
bunt; & quidem haud scio, an *incorruptius*, quam nos,
nam & sine amore, & sine cupiditate, & rursus sine odio,
31. & sine invidia iudicabunt. id autem etiam si tunc ad te, ut
quidam falso putant, non pertinebit: nunc certe pertinet,
esse te talem, ut tuas laudes obscuratæ nulla unquam sit
oblivio. 1. Diversæ voluntates civium fuerunt, distractæ-
que sententiæ: non enim consiliis solum, & studiis, sed ar-
mis etiam, & castris dissidebamus. erat autem obscuritas
quædam, erat certamen inter clarissimos duces: multi du-
bitabant, quid *optimum* esset: multi, quid sibi expediret:
32. multi, quid deceret: nonnulli etiam, quid liceret. Per-
functa res publica est hoc misero, fatalique bello: vicit is,
qui non fortuna inflamaret odium suum, sed bonitate le-
niret: 2. nec qui omnes, quibus iratus esset, eosdem etiam
exsilio, aut morte dignos iudicaret. Arma ab aliis posita,
3. ab aliis erepta sunt. Ingratus est, injustusque civis, qui
armorum periculo liberatus, animum tamen retinet ar-
matum: ut etiam ille sit melior. 4. qui in acie cecidit, qui in
causa animam profudit, quæ enim pertinacia quibusdam,
33. eadem aliis *constantia* videri potest. 5. Sed jam omnis fracta
dissentio est animi, & extincta a quiete victoris: restat, ut
omnes unum velint, qui modo habent aliquid non solum
sapientiæ, sed etiam sanitatis. Nisi te, C. Cæsar, salvo, & in
ista sententiæ, quam cum antea, tum hodie vel maximè usus

es, manente, salvi esse non possumus. Quare omnes te,
qui hæc salva esse volumus, & hortamur, & obsecramus,
ut vix, ut salutem tuam consulas: omnesque tibi, ut pro aliis
etiam loquar, quod de me ipso sentio, quoniam subesse ali-
quid putas, quod cavendum sit, non modo excubias, & cus-
todias, sed etiam laterum nostrorum oppositus, & cor-
porum pollicemur. 6. Sed, unde est orsa, in eodem termi-
neret oratio: maximas tibi omnes gratias agimus, C. Cæ-
sar, majores etiam habemus: nam omnes idem sentiunt
quod ex omnium precibus, & lacrimis sentire potuisti.
7. Sed quia non est & stantibus omnibus necesse dicere,
à me certe dici volunt: cui & necesse est quodammodo,
& quod volunt, & quod decet, & quod M. Marcello à te
huic ordini, populoque Romano, & republicæ reddito,
fieri intelligo, nam latari omnes, non ut de *unius* solum,
sed ut de communi omnium salute, sentio. Quod autem
summæ benevolentia, quæ mea erga illum omnibus
semper nota fuit, ut vix C. Marcello, optimo, & ama-
tissimo fratri, præter eum quidem, cederem nemini, cum
id sollicitudine, cura, labore tamdiu præstiterim, quam-
diu est de illius salute dubitatum: certe hoc tempore,
magnis curis, molestiis, doloribus liberatus, præstare de-
beo. Itaque, C. Cæsar, sic tibi gratias ago, ut omnibus me
rebus à te non conservato solum, sed etiam ornato, tamen
ad tua in me unum innumerabilia merita: quod fieri jam
posse non arbitrabar, maximus hoc tuo facto, cumulus
accesserit.

1. Diversa voluntas civium fuerunt. Malit Gulielmus Divisa: nam à
divido, dividit pro di cordis.
2. Nec qui omnes quibus iratus erat. Haud aliter Pall. aliquot &
Cal. Pungit enim accus Pompeium, quam vulgatum neque.
3. Ab aliis erepta sunt. Gulielmus putabat vix illud esse Latinum,
nisi abjecto ab.
4. Qui in acie cecidit, qui in causa animam profudit. Hæc lectio est
Pal. pr. Jec. tert. neque Jecus Pur. Colon. & Masticiani duo, quod du-
dum prodidit Modus noster Epistola CXXXI. Misere heic le toris
Lambinus, neque hunc profecit. Horomanus lib. IV. Obierv. cap. 3. non
magis quam Victorius lib. XVI. Var. Jec. cap. 2.
5. Sed jam omnes. Exterminavit omnia voluntibus Pall. omni-
bus, item Cerb. S. V. et Pur. Colon. tribus & Grut. neque heic tantum,
sed & periodo sequenti: ubi erat: quæ nisi te Cæsar, & hæc quoque
eorundem codicum concordia calculo.

6. Sed unde est orsa, in eodem term. oratio: maximas. Sic Pall. ferè omnes
& Coll. duo prius edidi: Sed ut unde, &c. oratio mea maximas, &c.
7. Sed quia non est, &c. Pal. nonus & quint. sext. sept. oct. dec. item
Coll. tres. & quia, quod forsitan propius accedit ad verum, videtur enim
legendum: *Id quia*, ut referatur ad superiora.
8. Si antibus omnibus, &c. E more veter. Senatorii, qui aut sententiam
suam ipsi, & si quid vellent præterea, dicebant idque stantibus quibus
videbatur, assentiebantur sedentes. Epistola ad Q. Merellum. Gul. elm.
9. Necesse est quodammodo, &c. quod volunt, & quod decet, & quod M. Marcello
à te, &c. reddis, fieri intelligo. Exhibi ferè scripturam primarum edi-
tionum, nam posteriores nimium ab iis divergent. & sic quoque Pall.
aliquot notæ tamen melior s, irem Colonienfis ille, tantum habebant,
necesse est quodammodo, & quod fieri decet M. Marcello à te, &c. reddis fieri id
intelligo. talia ferè reperta Lambino apparer ex ejus Notis; neque i-
cus erat in exæcis à Puteano.

M. TULLIUS CICERO

PRO

Q. LIGARIO AD C. CÆSAREM.

ORATIO QUADRAGESIMA PRIMA.

SYNOPSIS.

Ligarius cum aliquanto post adventum Atty. Vari in Africa legatus mansisset, Qu. Tuberonem cum patre illuc advenientem
ut eam provinciam traderet Cæsari, non admisit, & ab ingressu prohibuit. Hoc nomine Ligarium Tubero apud Cæsarem accusavit, quem
Cicero apud eundem Cæsarem defendit.

OVUM crimen, C. Cæsar, & ante hunc
diem inauditum propinquus meus ad te
Q. Tubero detulit. Q. Ligarium in Africa
fuisse: idque C. Pansa præstanti vir inge-
nio, fretus forsâ se ea familiaritate, quæ
est ei tecum, ausus est confiteri. Itaque quo
me veritam, nescio. paratus enim vene-

ram, cum tu id, & neque per te scires, neque audire aliunde
potuisses, ut ignoratione tua ad hominis miseri salutem
abuterer: sed quoniam diligentia inimici & investigatum
est, quod latebat: confidendum est, ut opinor: præsentim
cum meus necessarius, C. Pansa, fecerit, ut id jam inte-
grum non esset, omniisque controversia, omnis oratio ad
misericordiam tuam conferenda est, qua plurimi sunt con-
servati.

Q. 9

servati.

1. Neque per te scires, &c. Libri aliquot scripserunt scires, haud tamen ii
quos plurimum ærimo.

2. Investigatum est id quod latebat. Sic Erford. sic Pal. nonus, Colo-
niens. & Gronovio & editio vetus, quos sequor.

servati, 1 cum à te non liberationem culpa, sed errati veniam impetravissent. Habes igitur, Tubero, quod est accusatori maximè optandum, contententem reum: sed tamen ita contententem, se in ea parte fuisse, qua te, Tubero, qua virum omni laude dignum, patrem tuum, itaque prius de vestro delicto confiteamini necesse est, quàm Ligarii ullam culpam reprehendatis. 2 Q. igitur Ligarius, cum esset adhuc nulla belli suspicio, legatus in Africam 3 cum C. Confidio, profectus est: qua in legatione, & civibus, & sociis ita se probavit, ut decedens Confidius provincia, satisfacere hominibus non posset, si quemquam alium provinciam profecisset. Itaque Q. Ligarius, cum diu recusans nihil profecisset, 4 provinciam accepit inivitus: cui sic praesert in pace, ut & civibus, & sociis gratissima esset ejus integritas, & si des. Bellum subito exarsit: quod, qui erant in Africa, ante audierunt gerit, quàm parari. quo audito, partim cupiditate incondiderata, partim cæco quodam timore 5 primò salutis, post etiam studii sui, quærebant aliquam ducem. 6 cum Ligarius domum spectans, & ad suos redire cupiens, nullo se implicari negotio passus est. Interim P. Accius Varus, qui prætor Africam obtinuerat, Uticam venit ad eum statim concursus est. Atque ille non mediocri cupiditate 7 arripuit imperium, si illud imperium esse potuit, quod ad privatum clamore multitudinis impetitur, nullo publico 4. consilio deferebatur. Itaque Ligarius, qui omne tale negotium cuperet effugere, paululum adventu Vari conquivit. Adhuc, C. Cæsar, Q. Ligarius omni culpa vacat, domo est egressus non modo nullum ad bellum, sed ne ad minimam quidem suspicionem belli: legatus in pace profectus, in provincia pacatissima ita se gessit, ut ei pacem esse expediret. Profectio certè animum tuum non debet offendere, num igitur remansio? multo minus, nam profectio voluntatem habuit, non turpem, remansio etiam necessitatem honestam. Ergo hæc duo tempora carent crimine: unum, cum sit legatus profectus: alterum, cum efflagitatus à provincia, præpositus Africa est. Tertium est tempus, quo post adventum Vari in Africa restitit, quod si est criminofum, necessitati crimen est, non voluntatis. An ille, si potuisset illinc ulio modo evadere, 8 Uticæ potius, quàm Romæ: cum P. Accio, quàm cum concordissimis fratribus: cum alienis esse, quàm cum suis maluisset? cum ipsa legatio plena desiderii, ac sollicitudinis fuisset, propter incredibilem quandam fratrum amorem, hic æquo animo esse potuit, belli discidio distractus à fratribus? Nullum igitur habes, Cæsar, adhuc in Qu. Ligario signum alienæ à te voluntatis, cuius ego causam animadverti, quæso, 9 qua fide defendam, cum prodo meam. O clementiam admirabilem, atque omni laude, prædicatione, litteris, monumentisque decorandam! M. Cicero apud te defendit, alium in ea vo-

luntate non fuisse, in qua seipsum confictetur fuisse; nec tuas tacitas cogitationes extimescit: nec quid tibi de alio audienti, de se ipso occurrat, reformidat. Vide, quàm non reformidem: vide, quanta lux liberalitatis, & sapientia tuæ mihi apud te dicenti oboritur. 10 quantum potero, voce contendam, ut hoc populus Rom. exaudiat. Suscepto bello, Cæsar, gesto etiam ex magna parte, nulla vi coactus, 11 iudicio ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te. Apud quem igitur hoc dico? nempe apud eum, qui cum hoc sciret, tamen me, antequam videret, seip. reddidit: qui ad me ex Ægypto litteras misit, ut essem idem, qui fuisset: qui cum ipse imperator in toto imperio populi Romani unus esset, esse me alterum passus est: à quo, hoc ipso C. Pantia mihi nuntium perferente, concessos fascis laureatos tenui, quoad tenendos putavi: qui mihi tum denique se 12 salutem putavit reddere, si eam nullis spoliata ornamentis redderet. Vide, quæso, Tubero, ut, qui de meo facto 13 non dubitem dicere, de Ligario non audeam confiteri. Atque hæc propterea de me dixi, ut mihi Tubero, cum de se eadem dicerem, ignosceret. cuius ego induit, gloriaque faveo, vel propter propinquam cognationem, vel quod ejus ingenio, studiisque, delector, vel quod laudem adolefcentis propinqui existimo etiam ad meum aliquem fructum redundare. Sed hoc quæro, quis putet esse crimen, fuisse in Africa Ligarium? nempe is, qui & ipse in eadem Africa esse voluit, & prohibuit se à Ligario queritur, & certè contra ipsum Cæsarem est congressus armatus. Quid enim, Tubero, districtus ille tuus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? qui lentus erat armorum uorum? quæ tua mens? oculi? manus? an doris animi? quid cupiebas? quid optabas? Nimis urgeo: commoveri videtur adolefcentis, ad me revertar. iisdem in armis fui. Quid autem aliud egimus, Tubero, nisi, ut, quod hic potest, nos possemus? Quorum igitur impunitas, Cæsar, tua clementia laus est, eorum ipsorum ad crudelitatem te acuet oratio? Atque in hac causa non nihil equidem, Tubero, etiam tuam, sed multo magis patris tui prudentiam desidero: quod homo cum ingenio, tum etiam doctrina excellens genus hoc causæ quod esset, non viderit, nam, si vidisset, quovis profectio, quàm isto modo à te agi maluisset Arguius fatentem, non est latens. Accusas eum, qui causam habet, aut, ut ego dico, meliorem quàm tuam: aut, ut tu vis, parem. 14 Hæc non modo mirabilia sunt, sed prodigii simile est, quod dicam. Non habet eam vim ista accusatio, ut Q. Ligarius condemnetur, sed ut necetur. Hoc egit civis Rom. ante te nemo: 15 extermi isti sunt mores, utque ad sanguinem incitari solet eorum aut levium Græcorum, aut immanium barbarorum, nam quid aliud agis? ut Romæ ne sit? ut domo careat? ne eam optimis fratribus, ne cum hoc T. Brocho, avunculo

1. Cum à te, non liberationem culpa. In integram restitit lectionem præscam, sic sanè vetustius culti ac mss. nostri ac Gulielm. & Lamb. orationes, male postea vulgatae, non solum liberationem, sed.
 2. Quintus igitur Ligarius. Ita Pall. ille nonus, & duo tres alij item Grut. reliqui autem Q. enim Lig. quod in ventum in quinque etiam suis, malebat Gulielmius.
 3. Cum C. Confidio. Delevi vocem præconsularem quam noviti fecerat, & quod abesser aliorum mss. & nostris plerisque, nisi quod nonus consule, quomodo & prima editio; & quod Africa tunc nondum esset provincia præconsularis.
 4. Provinciam accepit inivitus. Et istud revocavi ex vet. editis scriptisque, neoterici enim, accipiunt.
 5. Primò salutis, post etiam studii sui quærebant aliquam ducem. Ita rectè Lambinus, neque aliter Pall. omnes, aut Grut. Editur. Celb. Hittorp. Maur. S. Victoris. vulgata, primò salutis causa, post.
 6. Cum Ligario domum spectans, &c. Recepta hodie lectio tum, sed præter mss. nostros.
 7. Arripuit imperium. Vim multam habet dictio quæ præmittitur in eadem. Hic, statim arrip.
 8. Uticæ potius quam Romæ. Pall. pr. sec. sert. non agnoscent potius, abfuit; etiam Puteani libro & Modianis; & profectè non desideratur.
 9. Quæ fide defendam, cum prodo meam. J. Gulielmani tres, item Pute. non agnoscent cum. & videtur à librario irrepisse.
 10. Quantum potero voce contendam. J. Lambinus admittit vocem, sed repugnantibus libris omnibus.

11. Iudicio ac voluntate. Abjuncti pronomen meo, iuventibus codd. ple- teariis.
 12. Salutem davi, &c. deest. Ita ferè omnes nostri libri, vulgo salutem reddere, &c. reddere.
 13. Non dubitem dicere, de Ligario non audeam confiteri. Sic Pall. nonus, quintus, sextus & aliquot præterea, ceteri. omittunt alterum non; quidam præterea dicere; quod ultimum probat Gulielmius, tanquam respiciat mss. ejus: ut pro an.
 14. Hæc non modo mirabilia sunt, sed prodigii simile est, quod dicam. Ita mss. Lambini, ita Pall. ferè omnes. sed tamen non possum non exo- sentari scripturam exemptar s Colon. in quo solum: Hæc admirabili si- sunt, sed prodigii, &c. consule & Modium nostrum Novantiæ. Epit. LXXXVII.
 15. Extermi isti sunt mores, usque ad sanguinem incitari solet odium aut le- vium Græcorum. Ita plerique mss. nostrorum, solum facinus meum est quod detraxi litteram à solens quod iisdem libris. Vulgata: extermi mo- res usque ad sang. excitari solent odium aut, &c. Modius legebat; Extermi isti sunt mores usque ad sanguinem incitari edis; aut levium Gr. quod etiam non dampnem. nam & e nostris nonnulli sic scriptum habent; quibus tamen omnibus adeit illud solent, quod ipvis eis expunxit amicus ille nosster; quem admodum ipse met fatentur, dicit Epistola. Extermi isti mo- res usque ad sanguinem incitari solent odium aut levium Græcorum aut imma- nium barbarorum. Hoc est, leves Græci aut immanes barbari i more istiusmodi suo, nobis externo & peregrino, solent incitare odium ul- que ad sanguinem, fervere odio ulque ad eadem. G. 1697.

scio, ne cum ejus filio, confobri suo, ne nobiscum vivat?
 1 ne sit in patria? num est? 2 num potest magis carere his
 omnibus, quam caret? Italia prohibetur, exsulat. Non tu
 12 ergo hunc patria privare, qua caret, sed vita, vis. At istud
 ne apud cum quidem dictatorem, qui omnes, quos edorat,
 morte multabat, quisquam egit isto modo. 3 ipse jubebat
 occidi, nullo postulante: praemiis etiam invitabat. quae ta-
 men crudelitas ab eodem aliquot annis post, quem nunc
 crudelem esse vis, *vidicata* est. Ego vero istud non postulo,
 inquit. Ita me hercle existimo, Tubero. novi enim te, novi
 patrem, novi domum, nomenque vestrum: studia denique
 generis, ac familiae vestrae, virtutis, humanitatis, doctrinae
 plurimarum artium, atque optimarum, nota sunt mihi o-
 13 mnia. Itaque certo scio, vos non petere sanguinem: sed pa-
 rum attenditis. Res enim eo spectat, ut ea poena, in qua ad-
 huc Q. Ligarius sit, non videamini esse contenti. quae est
 igitur alia, praeter mortem? Si enim in exilio est, sicuti est,
 quid amplius postulatis. 4 an, ne ignoscatur? hoc vero
 multo acerbius, multoque est durius. 5 quod nos domi pe-
 timus, precibus, & lacrymis, prostrati ad pedes, non tam
 nostrae causae fidentes, quam hujus humanitati, id ne im-
 petremus, pugnabis? & in nostrum stetum irumpes? & nos
 14 jacentes ad pedes, 6 supplicium vobis prohibebis? Si, cum hoc
 domi faceremus, quod & fecimus, &, ut spero, non frustra
 fecimus, tu detrepere irrupisses, 7 clamare coepisses, CAE-
 SAR, cave ignoscas, cave te fratrum, pro fratribus salute obse-
 crantium, miseretur: nonne omnem humanitatem exu-
 lses? quanto hoc durius, quod nos domi petimus, id a te in
 foro oppugnari? & in tali miseria multorum *perfidium mis-
 15*ericordia tollere? Dicam plane, C. Caesar, quod sentio. si in
 hac tanta tua fortuna lenitas tanta non esset, quantam tu
 per te, *per te*, inquam, obtines (intelligo, quid loquar) acer-
 bissimo luctu redundare ista victoria, quam multi enim
 essent de victoribus, qui te crudelem esse vellent, cum et-
 iam de victis reperiantur? quam multi, qui, cum a te nemi-
 ni ignoscere vellent, impedire clementiam tuam, cum etiam
 ii, quibus ipse ignovisset, nolint te in alios esse misericordem?
 16 Quod si probare Caesari possemus, in Africa Ligarium o-
 mnino non fuisse: si honesto, & misericordiae mendacio, sa-
 luti civis calamitosi consultum esse vellemus: tamen ho-
 minis non esset, in tanto discrimine, & periculo civis refel-
 lere, & coarguere nostrum mendacium: &, si esset alicuius,
 ejus certe non esset, qui in eadem causa, & fortuna fuisset.
 Sed tamen aliud est errare Caesarem nolle, aliud nolle
 miserari. Tum dices: CAVE, CAESAR, credas: fuit in
 Africa Ligarius: tulit arma contra te, nunc quid dicis? cave
 17 ignoscas: nec hae hominis nec ad hominem vox est: quae
 qui apud te, C. Caesar, uteris, suam citius abiciet humani-
 tatem, quam extorquebit tuam. Ac primus aditus, & pos-
 tulationio Tuberonis, hae, ut opinor, fuit, velle se de Q. Liga-
 rii scelere dicere. Non dubito, quin admiratus sis, vel quod
 de nullo alio quisquam, vel quod is, qui in eadem causa
 fuisset, vel quidnam novi facinoris asserret. Scelus tu illud

vocas, Tubero? 9 cur? isto enim nomine illa adhuc causa
 caruit. alii errorem appellant: alii timorem: qui durius,
 spem, cupiditatem, odium, pertinaciam: qui gravissime, *te-
 18*meritatem: scelus, praeter te, adhuc nemo. Ac mihi quidem, si
 proprium, & verum nomen nostri mali quaeratur, fata illa
 quaedam calamitas incidisse videtur, & improvidas homi-
 num mentes occupavisse: ut nemo mirari debeat, ut MA-
 19 NA consilia divina necessitate esse superata. Licet esse
 miseris, quamquam hoc victore esse non possumus. sed
 non loquor de nobis: de illis loquor, qui occiderunt. Fue-
 rint cupidi, fuerint irati, fuerint pertinaces: scelus verò
 crimine, furoris, patricidii, liceat Cn. Pompejo mortuo, li-
 ceat multis aliis carere. Quando hoc quisquam ex te, CAE-
 SAR, audivit, aut tua quid aliud arma voluerunt, nisi a te *con-
 20*sumeliam propulsare? quid egit tuus ille invictus exercitus, nisi
 ut suum jus tueretur, & dignitatem tuam? quid tu, cum pa-
 cem esse cupiebas, idne agebas, ut tibi cum sceleratis, an
 ut cum bonis civibus conveniret? Mihi verò, Caesar, tua in
 me maxima merita, tanta certe non viderentur, si me, ut
 sceleratum, a te conservatum putarem. Quomodo autem
 tu de rep. benemeritis esses, si tot sceleratos incolumi di-
 gnitate esse voluisses? *Secessionem* tu illam existimavisti,
 Caesar, initio, non bellum: non hostile odium, sed civile
 dissidium. utrisque cupientibus temp. salvam, sed partim
 consiliis, partim studiis a communi utilitate aberrantibus,
 Principum dignitas erat parè par: non par fortasse eorum,
 qui sequebantur: causa tum dubia, quod erat aliquid in
 utraque parte, quod probare posset: nunc melior certe ea
 judicanda est, quam etiam *dei adjuverunt*. cognita verò cle-
 mentia tua, quis non eam victoriam probet, in qua occide-
 rit nemo, nisi armatus? Sed, ut omniam communem cau-
 21 sam, veniamus ad nostram: utrum tandem existimas faci-
 lius fuisse, Tubero, 10 Ligario ex Africa exire, an vobis in
 Africam non venire? Poteram mulne, inquis, cum senatus
 censuisset? Si me consulis, nullo modo. sed tamen Liga-
 rium senatus idem legaverat. Atque ille eo tempore pa-
 ruir, cum parere senatui *nece*esse erat: vos tum paruistis,
 cum paruit nemo, qui noluit. Reprehendo igitur? mini-
 me verò, neque enim licuit aliter vestro generi, nomini,
 familiae, disciplinae. sed hoc NON CONCEDO, ut quibus
 rebus gloriemini in vobis, easdem in aliis reprehendatis.
 Tuberonis fors conjecta est ex S. C. cum ipse non adesset,
 22 morbo etiam impediretur: statuerat se excusare. Hae ego
 novi: 11 propter omnes necessitudines, quae mihi sunt cum
 L. Tuberone, domi una eruditi, militiae contubernales,
 post affines, in omni denique vita familiares, magnum
 etiam *vinculum*, quod isdem studiis semper uti sumus.
 Scio igitur Tuberonem domi manere voluisse. 12 sed ita
 quidam aiebat, in republica sanctissimum nomen oppo-
 nebat, ut, etiam si aliter sentiret, verborum ramentorum
 pondus sustinere non posset. cessit auctoritati amplissimi
 viri, vel potius paruit. Una est profectus cum iis, quorum
 erat una causa, tardius iter fecit. Itaque in Africam venit

1. Ne sit in patria? num est? Ita Pall. ita aliorum scripti, vulgata, *num in patria est?* quam lectionem damnavit & auctoritate librorum suorum P. Victorius libro XXI. Var. lect. cap. 15.
 2. Num parit magis, &c. Guelmiius praeposit, *non*, quod exstat in quibusdam mss. tanquam apertus, cum locum concludat.
 3. Ipse jubebat occidi, nullo postulante. Hic & Pal. nonus, *videbat*, quod placebat Guelmiius; tanquam pavent oculos tam horrendo spectaculo, itaque distinguebat, ipse videbat occidi, nullo postulante, praemiis etiam, &c. non placet.
 4. An ignoscatur? Mf. nostri ignoscatur? nihilo peius, isdem jubentibus statim vulgatum graviter motavi in dario.
 5. Quod nos domi petimus, precibus, lacrymis, prostrati ad pedes. Guelmiius e Colon. nensis legabat, quod nos domi petimus, precibus, lacrymis, prostrati ad pedes. & sic quoque Pal. libor, sed is excludebat domi.
 6. Supplicium vobis prohibebis? Manuscripta lectio Guelmii codicum supplicium, quod adprobavit, verum Pal. nonus supplicii; nihilo profecto peius.
 7. Clamare coepisses: Caesar, cave ignoscas, &c. Sic duo libri Guelmii,

sine illo C. &, *etiam credas*. quod ultimum adest etiam aliquot Pall. est clamor irruentis.
 8. Hae nec hominis, nec ad hominem, vox est. Adblanditur valde scriptura Pal. sec. ac tertii: *haec hominis ad hominem vox est?*
 9. Cur? ipse enim nomine, &c. Colon. *cur? cum ipse nomine*. non infolenti, ait Guelmiius, bonis auctoribus loquendi genere: quod tamen ferè mutavit correctoram audacia; qui illud & hinc partim eiecerant omnino; partim e principis ad post principia rejecerant.
 10. Ligarius ex, &c. an vobis? Est à Lambinianis atque aliquot nostris, vulgatae Ligarium ex, &c. *an vobis*.
 11. Propter amara necessitudines, &c. Novatores induxerant, propter amara necessitudines, sed contra vetulus in pressos & mss. ut dudum indicavit Victorius lib. XXI. cap. 19.
 12. Sed ita quidam aiebat, &c. Est à libro Erford. nec abibat S. Vict. quam quod is agebant. etiam Colon. unus aiebat. Illi d'opponit, inter-preti fide praeterea Palat. notum, & nisi fallor, Catonem hinc innotuit prius eulis agebant, nem opponit, quod vel sanabant sequentia.

jam occupatam, hinc in Ligarium crimen oritur, vel irā potius. 1 nam, si crimen est ullum *voluisse*; non minus magnum est, vos Africam, omnium provinciarum arcem, natam ad bellum contra hanc urbem gerendam, obtinere voluisse, 2 quā alique[m] se maluisse, atque is tamen *aliquā*, Ligarius non fuit, Varus imperium se habere dicebat: **3** saecis certe habebat. Sed quoquo modo sese illud habet, hęc querela vestra, Tubero, quid valet? Recepti in provinciam non sumus. Quid si essetis? Cesarine eam tradidituri fuissetis, an contra Caesarem retenturi? Vide, quid licentiz, Cesar, nobis tua liberalitas det, vel potius audacia. Si responderit Tubero, Africam, quod senatus eum, forsque miserat, tibi patrem suum traditurum fuisse: non dubitabo apud ipsum te, cuius id eum facere interfuit, gravissimis verbis ejus consilium reprehendere, non enim si tibi ea **4** res *grata* fuisset, esset etiam *probata*. Sed jam hoc totum omitto, non tam ut ne offendam tuas patientissimas aures, quā ne Tubero, quod nunquam cogitavit, facturus fuisse videatur. Venebatis igitur in Africam provinciam, unam ex omnibus huius victoriae maximā infestam: in qua erat rex potentissimus, inimicus huic causa, aliena voluntas, conventus firmi, atque magni. Quæro, quid facturi fuissetis? quāquam quid 3 facturi fueritis, dubitem, cum videam, quid feceritis? Prohibiti estis in provincia vestra pedem ponere, 4 & prohibiti, ut perhibetis, summa cum **5** injuria. Quomodo id tulistis? acceptæ injuriæ querelam ad quem dedulistis? nempe ad eum, cuius auctoritatem tecturū, in societatem belli veneratis. Quod si Cesaris causa in provinciam venebatis: ad eum profecto exclusi provincia venissetis, venissetis ad Pompejum. Quæ est ergo apud Caesarem querela, cum eum accusatis, à quo queramini vos prohibitos contra Cesar, in bellum gerere? Atque in hoc quidem vel cum mendacio, si vultis, gloriari per me licet vos provinciam fuisse Cesari tradituros, etiam si à Varo, & quibusdam aliis prohibiti essetis. ego autem confitebor culpam esse Ligarii, qui vos tanta laudis occasione privaverit. Sed vide, quæso, C. Cesar, constantiam ornatissimi viri, L. Tuberonis: quā ego, quāvis ipse probarem, ut probo, tamen non commemorarem, nisi à te cognovissem in primis eam virtutem solere laudari. Quæ fuit igitur unquam in ullo homine tanta constantia? constantiam dico: nescio, an melius patientiam possem dicere. Quorsus emittit quisque fecisset, 5 ut, à quibus in dissenſione civili non esset receptus, essetque etiam cum crudelitate rejectus, ad eas ipsas rediret? magni cuiusdam animi, atque ejus viri est, quem de suscepta causa, propolitæque sententia, nulla contumelia, nulla vis, nullum periculum posset depellere. **27** Ut enim cetera paria Tuberoni cum Varo fuissent; honos, nobilitas, splendor, ingenium; quæ nequaquam fuerunt: hoc certe præcipuum Tuberonis fuit, quod iusto cum imperio ex S. C. in provinciam suam venerat. hinc prohibitus non ad Caesarem, ne iratus: non domum, ne inerts: non aliquam in regionem, ne condemnare causam illam, quā secutus esset, videretur: 6 in Macedoniam, ad Cn.

Pompeji castra venit, in eam ipsam causam, à qua erat rejectus cum *pygma*. Quid? cum ista res nihili commovisset, ejus animum, ad quem veneratis: languidiore, credo, studio in causa fuistis. tantummodo in praesidiis eratis: animi verò à causa abhorrebant, an, ut sit in civilibus bellis, nec in vobis magis, quā in reliquis, omneis vincendi studio renebamur? Pacis equidem semper auctor fui: sed tum sero, erat enim *amentū*, cum aciem videres, pacem cogitare. Omnes, inquam, vincere volebam: tu certe præcipue, qui in eum locum venisses, ubi tibi esset *perendum*, nisi vicisses: quamquam, ut nunc se res habet, non dubito, quin hanc salutem anteponas illi victoriae. Hæc ego non dicere, Tubero, si aut vos contantiz vestra, aut Caesarem beneficii sui *poneret*. Nunc quaero, utrum vestras injurias, an reipublicæ persequamini, si rei publicæ: quid de vestra in ea causa perseverantia respondebitis? si vestras: videte, ne erretis, qui Caesarem vestris inimicis iratum fore putetis, cum *egoverit suis*. Itaque nam tibi video, Cesar, in causa Ligarii occupatus esse? num de ejus facto dicere? quid quid dixi, ad unam summam referri volo vel humanitatis, vel clementiæ, vel misericordiæ tuae. Causas, Calpurni, egi multas, & quidem tecum, dum te in foro tenuit ratio honorum tuorum: certe nunquam hoc modo, *ignoscere, iudices: erravit: lapsus est: non putavit: si unquam postulat*, ad parentem sic agi solet, ad iudices, *Non fecit, non cogitavit, falsi testes, sistam crimen*. Dic, te, Cesar, de facto Ligarii dedulisti: quibus in praesidiis fuerit, quare, taceo, ne hæc quidem colligo, quæ fortasse valeret etiam apud iudicem. Legatus ante bellum profectus, relictus in pace, bello oppressus, in eo non acerbus; tum etiam totus animo & studio tuus. Ad iudicem sic agi solet, sed ego ad parentem loquor, Erravi, temerè feci, *poneret*; ad clementiam tuam confugio: delicti veniam peto; ut ignoscas, oro, si nemo impetravit, arroganter: si plurimi, ut idem ser opem, qui spem dedisti. An sperandi Ligario causa non sit, cum *mibi* apud te sit locus etiam pro altero deprecandi? Quamquam neque in hac oratione spes est polita causa, nec in eorum studiis, qui à te pro Ligario petunt, tui necessarii. Vidi enim, & cognovi, quid maximè spectares, cum pro alicujus salute multi laborarent: 7 causas apud te rogantium, gratiores esse, quā vultus: neque spectare, quā tuus esset necessarius is, qui te oraret: 8 sed quā melius, pro quo laboraret. Itaque tibi tu quidem suis ita multa, ut mihi *beatiores* illi esse videantur interdum, qui tu a liberalitate fruuntur, quā tu ipse, qui illis tam multa concedis. Sed video tamen, apud te causas, ut dixi rogantium valere plus, quā preces: ab illis que te moveri maxime, quorum iustissimum dolorem videas in petendo. **133** **28** Qu. Ligario conservando multis tu quidem gratum facies, necessarius tuis: sed hoc, quæso, considera, quod soles, possum fortissimos viros, Sabinos, tibi probatissimos, totumque agrum Sabinum, fletum Italiae, ac robur reipublicæ proponere, *nostris optime homines*, animadvertite horum omnium mercedem, & dolorem, huius T. Brocchi, de quo non

1. Non si crimen est ullum, voluisse; non, etc.] Restitutio huius loci satis certa est. sane sententia liquet; & ita erat in Pal. sexto ac nono. quod si malis, illud voluisse, sciamus licet, id exstare in Pal. oct. & deimo, vulgabat[ur] antea; nam si crimen est illud prohibere voluisse, etc. sed enim adfirmo, vocem prohibere, non com parere in ullo Pall. aut in Gruteriana no, restatque est idem Modius noster de suis omnibus, Novantio. Epistola LXXXVII.
2. Quam aliquem se maluisse.] Ejecti & heie binas voces imperatorem esse auctoritate Pall. pr. sec. tert. quart. noni, item exemplaris S. Victoris; atque Lambinianis: aliquot, duobusque Colon. subintelligitur dōd tū hōyē provinciam obtinere.
3. Facturi fuissetis, dubitem.] Est à Colon. & Lambiniano, vulgatis enim adhuc aderat negativa *non*, quæ tamen in omnibus Pal. adeo ut videatur mutanda in *omni*; aut adeo revocanda lectio distinctioque prior.
4. Et prohibiti: ut prohibetis, summa cum injuria.] Lambinus abiecit illud,

lud, ne perhibetis neque arbitrat[ur] ullom Musis tam inyisum qui non sentiat iure fecisse. equidem quo hoc Musæ modo l. turæ sint, neio dicitio, geminam ablatam hoc pacto Ciceronianæ sententiæ. fateor quidem abesse etiam istud aliquot nostris. sed quis non videt accidisse, propter litterarum syllabarumque geminam quasi similitudinem?
5. Ut à quibus in dissenſione, etc.] Ejecti vocem *partibus*, non comparentem in Pall. melioribus. Colon. libri habent præterea *disseſione*, quod non improbatum, si annuisset illis Palatinus.
6. In Macedoniam, ad Cn. Pompeji castra venit.] Est à mss. nostris. Gulielmus tentabat, ut Cn. vulgata, in Cn.
7. Causas gratiores quā vultus.] Ita antiquissima exemplaria à P. Victorio excussa, vulgo preces, quod ipsum quoque respunt aliquot Pall. & Gruterianus, in quibus restat alterum. adeatur optimus ille Criticum lib. XXIV. Var. lect. cap. 8.
8. Sed quoniam illius pro quo, etc.] Pall. aliquot, *illius causa*, quomodo & S. Victoris membranz, editioque vetustior.

non dubito, quid existimes, lacrymas, squaloremque ipsius, & filii vides. Quid de fratribus dicam? noli. Cæsar, putare de unius capite nos agere, aut tibi Ligarii retinendi in civitate sunt, aut tres ex civitate exterminandi, quodvis exilium his est optatius, quam patria, & quam domus, quam dii penates, uno illo exsulante. Si fraternè, si piè, si cum dolore faciunt: moveant te horum lacrymæ, moveat pietas, moveat germanitas; valeat tua vox illa, quæ vicit, te enim dicere audiebamus, Nos, OMNES adversarios putare, nisi qui nobiscum essent: te omnes, qui contra te non essent, tuos. Videsne igitur hunc splendorem, omnem hanc Brochorum domum, hunc L. Marcium, C. Cæsetium, L. Corfidium, hosce omnes equites Romæ, qui ad sunt veste mutata, non solum notos tibi, verum etiam 2 probatos viros, tecum fuisse? atque his maximè irascebatur, & hos requirebamus, & his nonnulli etiam inprobantur. Conserva igitur tuis suos: ut, quemadmodum cetera, 34 quæ dicta sunt à te, sic hoc verissimum reperiatur. Quòd si penitus perspicere posses concordiam Ligariorum: omnes fratres tecum iudicares fuisse. An potest quisquam dubitare, quin, si Q. Ligarius in Italia esse potuisset, in eadem sententia futurus fuerit, in qua fratres fuerunt? quis est, qui horum consensum conspirantem, & præne consilium, in hac propè æqualitate fraterna non noverit? qui hoc non sentiat, quidvis prius futurum fuisse, quam, ut hi fratres diversas sententias, fortunaque sequerentur? Voluntate igitur omnes tecum fuerunt: *tempore* abreptus est unus; qui, si consilio id fecisset, esset eorum similis, quos tu tamen salvos esse voluisti. Sed ierit ad bellum: dissenferit non à te solum, verum etiam à fratribus, hi te orant tui. Equidem cum tuis omnibus negotiis interesset, memoria

tenco, qualis T. Ligarius, quæstor urbanus fuerit erga te, & dignitatem tuam, sed parum est me hoc meminisse spero etiam te, qui *oblivisti nihil scire, nisi injurias*, quoniam hoc est animi, quoniam etiam ingenii tui, te aliquid de huius illo quæstoris officio cogitantem, etiam de aliis quibusdam quæstoribus reminiscerem recordari. Hic igitur T. Ligarius, qui tum nihil egit aliud (neque enim hæc divinabat) nisi ut tu eum studiosum, & bonum virum iudicares, nunc à te supplicem fratris salutem petit, quam huius admonitus officio cum utrisque his dederis, tuis fratres optimos, & integerrimos, non solum sibi ipsos, neque his tot ac talibus viris, neque nobis necessariis suis, sed etiam *resp. condonaverit*. Fac igitur, quod de homine nobilissimo, 37. & clarissimo, M. Marcello fecisti nuper in curia, nunc idem in foro de optimis, & huic omni frequentia probatissimis fratribus. Ut concessisti illum senatui, sic da hunc populo: cujus voluntatem carissimam semper habuisti. & si ille dies tibi gloriosissimus, pop. Rom. gratissimus fuit: noli, obsecro, dubitare, C. Cæsar, similem illi gloria laudem quam sapissimè quætere. *Nihil* est enim tam populare, quam bonitas: nulla de virtutibus tuis plurimis nec admirabilior nec gratior, misericordia est. *Hominis* enim ad deos nulla te propius accedunt, 6 quam salutem hominibus dando, nihil habet nec fortuna tua majus, quam ut possis: nec natura tua melius, quam ut velis conservare quam plurimos. Longiorem orationem causa forsitan postulat, tua certè natura brevior. Quare, cum utilius esse arbitrer, te ipsum, quam aut me, aut quemquam, loqui *tecum*, finem jam faciam: tantum te ipsum admonebo, si illi absentis salutem dederis, presentibus his omnibus te daturum.

1. *Quam domus.* Istud accedit Ciceroni è Pall. aliisque edd. Lambiniantis enim edd. injuriè exalavit.
2. *Probatos viros tecum fuisse.* Sic duo Coll. & plures Pall. melius profecto vulgatis, qui tecum fuerunt.
3. *Dissefferit non à te solum.* Est à Pall. aliquot & uno Colon. leni verbo utitur, ut supra cap. 6. *Dissefferit non à te solum.* vulgatus dissefferit.

4. *De huius illo quæstoris.* Vox illa adicitur è veteribus nostris codd. & suam habet emphasim, fuitque item in Poteanti scriptis.
5. *Nisi ut tu eum studiosum & bonum virum iudicares.* Gulielmus bene coniecit, tui; neque aliter schedæ Cl. Potciani.
6. *Quam salutem hominibus dando.* Male Lambinus, præter missi, certè & ceteras edd. salutem hom. dando.

M. TULLIUS CICERO

PRO

REGE DEJOTARO AD C. CÆSAREM.

ORATIO QUADRAGESIMA SECVNDA.

SYNOPSIS.

Dejotarem regem Gallæcia, conjurationis adversus Cæsarem reum delatum, purgat apud eundem Cæsarem Cicero.

UM in omnibus causis gravioribus, C. Cæsar, initio dicendi commoveri soleam vehementius, quam videtur vel usus, vel ætas mea postulare: tum in hac causa ita me multa perturbant, ut quantum mea fides studii mihi asserat ad salutem regis Dejotari defendendam, tantum facultatis timor detrahat. Primum dico pro capite fortunisque regis: quod ipsum etiam non iniquum est, in tuo duntaxat periculo: tamen est ita *injustatum*, regem, capitis reum esse, ut ante hoc tempus non sit auditum. Deinde eum regem, & quem orna-

te antea cuncto cum senatu solebam, pro perpetuis ejus in nostram republ. meritis, nunc contra atrocissimum crimen cogor defendere. Accedit, ut accusatorum alterius crudelitate, 2 alterius indignitate perturbet. 3 Crudelem Castorem, ne dicam sceleratum, & impium, qui nepos avum in discrimen capitis adduxerit, adolescentiaque suæ terrorem intulerit ei, cujus senectutem tuæ, & regere debet; commendationemque ineuntis ætatis ab impietate, & scelere duxerit: avi servum, corruptum præmiis, ad accusandum dominum impulerit, & à legatorum pedibus abduerit. Fugitivi autem dominum accusantis, & dominum absentem,

Q 9 3

sentem,

1. *Quem unare ante cunctis cum senatu solebam.* Sic nonus, & sec. & Grav. uia cum duobus miss. S. Victoris, quod res ipsa probat. prius eoli solebamur.
2. *Alterius indignitate perturbet.* Ita quatuor Gulielmo excusit, &

aliquot Pall. non perturbet, ut retrò editi.
3. *Crudelem Castorem, ne, &c.* Est & hoc à plerisque Pall. & Grav. imò & vetustius eoli posterioribus Crudelem Castor est, ne, &c.